

Nukata wowo fe akpe etõlia fe ngodede taḡodzinuawo ḡo ?

Woḡe nya siawo tso
nuḡlõlagã fe fe 2003 fe akonḡanana
tso wowo ḡe dukofofuawo fe fe
akpe etõlia fe numeḡeḡea ḡuti me.

Nations Unies

Nukata wowo fe akpe etōlia fe ngodede taḡodzinuawo ḡo ?

Woḡe nya siawo tso
nunlōlagā fe fe 2003 fe akon̄tanana
tso wowo ḡe dukofofuawo fe fe
akpe etōlia fe numeḡeḡea ḡuti me.

Fe akpe etõlia fe taḡodzinuwo na ḡḡodede kpḡkpḡ

= **Ahedada kple dḡwuame sesẽ dzi ḡḡḡe kpḡḡ.**

Amesiwo fe ḡkume nusia kpḡ na fe 2015 : Amesiwo fe fetu mede dollar ḡeka le ḡkeke ḡeka me o la fe xexlemea mama ḡe eve.

= **Mḡnu nana amesiame be wḡayi ḡḡmedze suku.**

Amesiwo fe ḡkume nusia kpḡ na fe 2015 : Mḡnu nana ḡeviwo katã, ḡekakpuiwo, ḡetugbiwo be woawu wofe ḡḡmedze suku nusḡsrḡwo nu.

= **Woado ḡutsu kple nyḡnu fe sḡsḡenyenye kple nyḡnu fe eḡokuisinḡḡ ḡe ḡḡ.**

Amesiwo fe ḡkume nusia kpḡ na fe 2005 kple fe 2015 : Vovototodede ḡutsu kple nyḡnu dome le ḡḡmedze suku kple sukugã nufiafiawo me tso fifia da asi na fe 2005 ne anya wḡ kple le nufiafia ḡḡfeawo katã vaseḡe fe 2015 ne edidi akpa.

= **Ḋeviwo fe kuku dzi ḡḡḡe kpḡḡ.**

Amesiwo fe ḡkume nusia kpḡ na fe 2015 : Ḋevi siwo mekpḡ xḡ fe atḡ o la fe ku dzi ḡḡḡe kpḡḡ eneliawo fe akpa etḡ.

= **Vidadawo fe lãmesẽ nyawo ḡḡḡḡḡḡ.**

Amesiwo fe ḡkume nusia kpḡ na fe 2015 : Vidadawo fe ku dzi ḡḡḡe kpḡḡ eneliawo fe akpa etḡ.

= Avahoho ɔe Sida, atiketsi kple dɔlele bubuawo ɔuti.

Amesiwo fe ɔkume nusia kpɔ na fe 2015 : Sida, atiketsi kple dɔlele gã bubuawo ɔeɔe ɔa kple fifi nonomea totrɔ.

= Nusiwo fo xlã mí la fe ɔgɔdede me lele ɔe asi.

- ɔgɔdede si anɔ anyi ɔaa fe ɔɔɔawo tsotsɔ de dukɔme dunyagbɔgbɔ nyawo me nusiwo fo xlã mí la dome gbegblè fe fifi nonomea totrɔ.
- Tso fifia vaseɔe fe 2015 me, amesiwo mekpɔ tsinono o la fe xexlème dzi ɔeɔe kpɔɔ alafa ɔekaliawo fe blaatɔ.
- Tso fifia vaseɔe fe 2020 me woadɔ ame million 100 siwo fe xɔwo mede amedzi o la fe agbenɔɔ mɔnuawo ɔe.

= Ɖɔɔo wɔwɔ hena dɔwɔwɔ asi le asi me mɔnuu ɔe ɔɔɔo anyi na ɔgɔdede kpɔkpɔ.

- Asitsatsa kple ganyawo fe mɔnu si woɔo anyi la dziyi yi si me dukpɔkpɔ nyuie, ɔgɔdede kple avahoho ɔe aheadada le dukɔwo me kple xexeame anɔ.
- Wɔwɔɔe dukɔ siwo mede ɔgɔ hadɔe o la fe hiãhiãwo dzi, kple dukɔ siwo mele atsiafu to o la kpakple dukɔ siwo le to dome kpowo dzi la hã to.
- Zɔɔeɔe wɔwɔ na ɔɔfekpɔkpɔ na dukɔ siwo le ɔgɔdede mɔ dzi la fe fenyinyiawo.
- Dɔwɔɔu kpɔkpɔ na sohewo.

- ❑ Dɔwɔwɔ asi le asi me kple atikewɔfewo hena atikewo wɔwɔ be amesiame natenɔ afli le dukɔ siwo le ngɔdede mɔdzi la me.
- ❑ Dɔwɔwɔ asi le asime kple dɔwɔfe le dɔkuisiwo alebe aɖaɔ mɔnu yeyeawo naɔ amesiame fe dzikpɔkpɔ te vevieto nyanyanana kple nyakaka mɔnuwo.
- ❑ Afika xexeame le le fe akpe etɔlia fe ngɔdede taɔɔdzinuawo me ?

Taɔɔdzinu 1 : Ahedada kple dɔwuame sesɛ dzi dɛdɛ kpɔɔ.

Amesiwo fe nkume nusia kpɔ : Tso fifia vaseɔfe fe 2015 : Tso fifia vaseɔfe fe 2015 me woaɔ dukɔmevi siwo fe fetu mede dollar dɛka le nkeke dɛka me o la fe xexlɛmea dzi kpɔɔ memama kple amesiwo dɔwuame le fu dɛm na la.

Dikeke : Le egbe nkekeawo me la, wode dzesi be ame milliard dɛka, akpe alafa eve kple edzivɔwo le dukɔ siwo le ngɔdede mɔdzi la metsia agbe kple ga si mede dollar dɛka o la le nkeke dɛka me, ame million alafa enyi meɔua nu nyuie o, eye dɛvi million alafa dɛka blaato vɔ etɔ siwo mekpɔ xɔ fe atɔ o la mede na tututu o. Le Afrika dukɔ siwo le Sahara fe anyigbe me la me dukɔmeviwo fe memama le ahedada me.

Ngɔdede hehe dɛ megbe : Le Afrika dukɔ siwo le Sahara fe anyigbe me kple le yetoɔfofe Asia, amesiwo le ahedada sesɛ me la fe xexlɛme de ngɔ tso fe 1990 me, evɔ le Latin Amerika kple caraibes dukɔwo me la, nonomea metro o.

Yedzefe Asia kple Anyigbe yedzefe dukowo le agbagba dzem alebe woake de taḍodzinu si nye ahedada sesẽ dzi deḍe kpɔto la n̄uti eye Titina Asia fe anyigbe me ya le ngɔdem. Amesiwo ḍu na ga si mede dollar deka le n̄keke deka me o la fe etɔliawo fe eve le Asia nyigbã dzi.

= **Ahedada.**

Amesiwo fe fetu me de dollar deka le n̄keke deka me o la le alafa dekalawo dzi.

Esiwo xexeme gadzraḍofea da asi de wodzi abe amesiwo fe fetu de ngo ene la mele eme o.

Taḍodzinu 2 : Mɔnu nana amesiame be wòayi gɔmedze suku.

Amesiwo fe n̄kume nusia kpɔ : Mɔnu nana deḍiwo katã deḍakpuiwo kple deḍugbiwo be woawu gɔmedze suku nusɔsrɔwo nu tso fifia vaseḍe fe 2015.

Dikeke : Wode dzesi be deḍi million 114 siwo tsi atenu ayi suku la meyi gɔmedze suku o, si na be deḍi deka le atɔ dzi mede suku o.

Ngɔdede hehe de megbe : Ele na Sahara fe anyigbe me Afrika, Titina Asia fe anyigbe me kple yetoḍofe Asia dukowo be woato alo ne wodzi be yewoa ke de taḍodzinu sia n̄uti.

= **Gɔmedze suku.**

Taḍodzinu 3 : Ɗutsu kple nyɔnu fe sɔsɔenyenye dodo ḍe ngɔ kple nyɔnuwo fe wodokuisinɔ.

Amesiwo fe ɲkume nusia kpɔ : Vovototo dede ɲutsu kple nyɔnu dome ḍeḍe ḍa le gɔmedze suku kple sukugãwo me tso fifia vasede fe 2015 ne edidi akpa la.

Dikeke : Wode dzesi be ḍetugbi million 63 siwo tsi ade suku la, mede gɔmedze suku o. Dukɔ asieke le xexeame koe nyɔnu ḍeka nye sewɔfemenɔla le le etɔ dzi.

Ɗgɔdede hehe ḍe megbe : Woke ḍe ɲgɔdedea ḍewo ɲuti le nyɔnu kple ɲutsu fe sɔsɔenyenye le hehenana me le dukowo katã me gake le Anyigbe me Sahara Afrika, le Titina Asia fe Anyigbe me kple yetoḍofe Asia nuawo ga he ḍe megbe.

= Ɗutsu kple nyɔnu fe sɔsɔenyenye.

Taḍodzinu 4 : Ɖeviwo fe ku dzi ḍeḍe kpɔ.

Amesiwo fe ɲkume nusiawo kpɔ : Tso fe 1990 vasede fe 2015 dzi, elebe woḍe ḍevi siwo me kpɔ xɔ fe atɔ o la fe ku nyawo dzi kpɔto devi eve le etɔ dzi.

Dikeke : Fe sia fe devi million 11 siwo mekpɔxɔ fe atɔ o la ku na, si gome enye be le gafɔfo ḍeka me ḍevi 1200 kple edzivɔwo

ku na. Dolele siwo woate ɲu axe mɔ̃ na alo woateɲu ada la fe akpa gãto ye wu na ɔ̃vi siawo. ɲgɔdede kpɔkpɔ ɲuti le wɔwɔ ɔ̃ taɔɔdzinu si nye be woade ɔ̃viwo fe kunyawo dzi kpɔtɔme, ke Anyigbe me Sahara Afrika mekpɔ ɲgɔdede gobia ɔ̃ke tso fe 1990 me vasede fe 2001 me o, nenema ke Titina Asia fe Anyigbe me kple yetoɔɔfe Asia hã mekpɔ ɲgɔdede o.

= **Ɖevi siwo me xɔ fe atɔ̃ o la fe ɲku**

Taɔɔdzinu 5 : vidada fe lãmesẽ nyawo ɔ̃ɔɔɔ.

Amesiwo fe ɲkume nusia kpɔ : Vidada fe ku nyawo dzi ɔ̃ɔɔ kpɔtɔ ame etɔ̃ le eneliawo dzi tso fe 1990 vasede fe 2015 lia dzi.

Dikeke : le xexeame nyɔnu akpe alafa atɔ̃ ku na ne woyi vidzife alo ne fu le wosi le fe ɔ̃ka me alo nyɔnu ɔ̃ka ku na le miniti ɔ̃ka me.

Le efe agbenɔyi me, nyɔnu ɔ̃ka le Sahara fe Anyigbe me le Afrika le 16 dzi ate ɲu aku le efe vidziyi, le Latin Amerika kple Caraibe, nyɔnu ɔ̃ka le 160 dzi eye le ɔ̃ɔɔfe Asia nyɔnu ɔ̃ka le 840 dzi.

Le duko siwo de ɲgo la me, nyɔnu ɔ̃ka ku na le 2800 dzi. ɲgɔdede hehe ɔ̃ megebe. Le nusiawo katã me, womate ɲu anya alesi nuawo le tututu o, gake naneke meɔ̃ fiãa be duko siwo mede ɲgo ha ɔ̃ o la kpɔ ɲgɔdede alebe woake ɔ̃ taɔɔdzinu sia ɲuti o negbe wodome tɔa ɔ̃ewo ko.

= **Vidadawo fe ku.**

Taḡoḡzinu 6 : Avahoho ḡe Sida, atiketsi kple ḡolele bubuwo ḡuti.

Amesiwo fe ḡkume nusia kpɔ : Woaḡe Sida, atiketsi kple ḡolele ḡã bubuawo ḡa eye woadze fifi nonɔmea totro ḡome.

Dikeke : Sida ye nye nu ḡbãto si hena ku va na le Afrika dukɔ siwo le Sahara fe Anyigbe me eye wɔnye enelia le xexeame.

Afrika dukɔ siwo le Sahara fe anyigbe me la me Sida le nugalẽm le wu, gake dukɔ bubuwo abe Anyigbe me Asia, CEI kple Caraibes ene hã le fu kpem le Sida si me.

ḡḡoḡede hehe ḡe megbe. Dukɔ eve me koe ḡolele sia dzi ḡe kpɔto le le esime wɔkpɔ ḡḡoḡede vɔ megbe. Bubuwo ya xemɔ na efe takeke ḡe edzi kaba, gake ele vevie be woadzii kaba.

= **Ametsitsi siwo xɔ tso fe 15 vaseḡe 49 dzi siwo lé Sida.**

Na ame 10 000.

Le Afrika dukɔ siwo le Sahara fe anyigbe me : Ame 8000 kple edzivɔwo, Caraibes ame 4000 kple edzivɔme, yedzefe Asia ame 2000 kple edzivɔwo, Asia fe anyigbe me yedzefe ame 1000 kple edzivɔwo, Oceania ame 1000 kple edzivɔwo.

Wode dzesi be le fifi yeyiyiawo me le Afrika fe dzigbe me kple yetoḡofe Asia Sida ḡolelawo mede alafa ḡeka o.

Taḡoḡzinu 7 : Woana be nusiwo fo xlā mi la nanḡ anyi ayi ḡaa.

Amesiwo fe ḡkume nusia kpḡ : Woatsḡ ḡḡoḡede si anḡ anyi ḡa la fe ḡoḡoawo ade dukḡ fe dunyagbḡgbḡ ḡwo me eye woatrḡ fifi nanḡme siwo na be nusiwo foxlā mi la dome le gbeḡbēm la. Woade efe memama ḡa tso fifia de asi na fe 2015 vevietḡ le tefe siwo tsi nyui mele o la, eye tso fifia de asi na fe 2020 woade ame million 100 siwo si xḡ mele o la fe ḡbenḡḡ fe mḡnuawo ḡo.

Ḋikeke : Ḋoyḡfe nyui mele ame milliard 2 million alafa 4 si o, eye ame miliard 1 million alafa 2 mekpḡ na tsi nyui nona o.

Ḥḡoḡede hehe ḡe megbe : ḡḡoḡedewo do mo ḡa le dukḡ ḡeḡewo me, gake le du ḡāwo me la, nuawo me ḡḡ ḡḡ o. Ke ne womekpḡ egbḡ kaba o la, dukḡ ḡeḡewo akpe tsi fe fu.

Dzizizīwo hena fe akpe etḡlia fe ḡḡoḡede taḡoḡzinuawo dziwḡwḡ.

Taḡoḡzinu 8 : Ḋḡwḡwḡ asi le asi me kple dukḡ bubuwo hena ḡḡoḡede kpḡkpḡ.

Amesiwo fe ḡkume nusia kpḡ : Dukḡḡāwo fe ḡḡeasi wḡnye be woade mḡ be amewo fe asi na ka wofe asiwo kple aḡaḡu mḡnuawo eye ga nyawo nanḡ wodzuie.

Dukḡḡkplḡnyui kple hadome ḡbenḡḡ ana be dukḡ siwo mede ḡḡḡ haḡe o la nake ḡe taḡoḡzinu siawo ḡuti.

Dikeke : Elebe woade bubu nugbe dodo siwo wowo hena kpekpedeju nana dukowo be woakpo ngodede la nuti kple ngodede hena duko dahewo fe fenyinya dzi dede kpoto natsɔ.

Ɔnugbe si wodo le Doha fe xexeme numedzodzroawo me tso asitsatsa nuti fe yeyiya elebe woawo de edzi, le agbledede nukuwo fe ga dzidede kpoto me, elabena ele nugblɛm le duko siwo mede ngo o la fe agbledelawo nuti le xexeame.

Ngodede hehe de megbe : Wogado milliard 16 si nye yevuwo fe dekawowo habowo fe ga la fe nugbe tso fifia de asi na fe 2006 ne wotsɔe so kple fe 2002 to.

Duko dahe blaewe voadɛ siwo nyifɛ nuti la fe fenyinya dzi dede kpoto vie eye duko gedɛ siwo fe ga mede ngo o la doa wofe nukuwo de duko gawo me si wome xe na fe fuɔ de wota o. Gake elebe woaga wo de edzi wu le kpekpedeju nana nyawo, nudɔlidɔli kple fenyinyi nyawo me alebe woana kpekpedeju si asu la be woawo de fe akpe etɔlia fe ngodede taɔodziniuawo dzi tso fifia de asi na fe 2015.

= **Duko dahe 26 siwo nyi fe fuɔ la le wofe fenyinyi dzi dem kpoto to xexeme ganyawo gbɔkpɔha fe doɔɔa dzi eye 16 le ewowo fe mɔ dzi.**

= **Nuku siwo woɔo na de duta womexea fe de wota o la he na ga va na na duko siwo mede ngo o la gake ena na be duko siwo mede ngo fuɔ la gahe na de megbe de edzi.**

Nukata wowo fe akpe etɔlia fe ngodede taɔodziniuawo do ?

Tso fe akpe etōlia fe numeḍeḍea dzi, le esime wolō ḍe fe akpe etōlia fe ḡḡḡede enyiawo dzi la, dukōwo ḍui be yewoado ḡsē yewofe ḡtetewo eye yewoa fofu yewofe ḡsēwo aho awa ḍe aheadada, agbalē manyamanya, ḍowuame, suku mayimayi vovototo dede ḡtsu kple nyōnu dome, ḍeviwo fe ku kple wodadawo tō, ḍolelewo kple nusiwo foxlā mí la dome gbeḡblē ḡuti. Taḍḡdzinu enyilia si dzi woga ḍo kpe le Monterrey kple Johannesburg la, le yoyō wōm na dukō ḡāwo be woaḍe dukō dahewo fe fenyinyia dzi kpoto eye woaga kpe ḍe wonu ḍe edzi be woakpō mō le wofe asiwo kple aḍaḡu mōnu yeyewoḡuti. Fe akpe etōlia fe ḡḡḡede taḍḡdzinuawo nye dodokpōa ḍe na dukōwo fe lolōnu nyuie hena ḍowōwo asi le asi me mōnuwo fe ḡsese ḍe edzi. Dukō siwo le ḡḡḡede mō dzi la fe ḍḍeasi wōnye be woaḍo totro hehe va wofe wōnawo me anyi kple ḡsēḍodo dukpōkplō nyuie wōnawo na ḡsē yeyewo dede dukōmeviwo me.

Gake womateḡu ake ḍe taḍḡdzinu siawo ḡuti le woḍokui si ne womexo kpekpēḡu yeyewo kple asitsatsa fe ḍoḍo sō ḍe ḡui kple fenyinyia dzi ḍeḍe kpoto o.

Taḍḡdzinuawo na mōnu dukōwo le xexeame be woado ḡḡḡede mōnuawo ḍe ḡḡo eye woadzi dze akōḡtanawo kpō.

Dukofofuawo fe habōbōa fe nuḡlōlagā fe akōḡtanana.

Fe sia fe, nuḡlōlagā na na akōḡta tso ḡḡḡede siwo doa mo ḍa le xexeame fe taḍḡdzinua wo ḡuti le fe akpe etōlia fe numeḍeḍea me alebe woakpō ḡtifafa kple dedienō, woawo ḍe amefomea fe dzenawo dzi,. Dukō siwo katā le dukōfofuawo fe habōbōa me la da asi ḍe numeḍeḍe sia dzi le fe akpe etōlia fe takpekpe si va eme le fe akpe evelia me le yleti anyōnyō me.

- Le efe fe 2003 fe akonjanana me, nunlōlagā Kofi Annan wɔ dzesidede si gbɔna tso fe akpe etōlia fe ngɔdede taɔɔdzinu enyiawonuti : ngɔdede kaba le goa dɛwo me le eɔem fia be woateɔu awɔ dɛ taɔɔdzinu siawo dzi le xexeme dukɔwo katā me kloee.
- Kpekpeɔɔnunana le dunyagbɔgbɔ nyawo kple ganyawo gome fe ngɔdede le dɔfe veviawo me le ngɔdede nyawo me abe avahoho dɛ Sida n̄uti le eɔem fia be mɔnukpɔkpɔ li hena mɔnuwo n̄udɔ wɔwɔ na dikekeawo dɛdɛ d̄a le xexeame.
- Fifi yeyiɔia fe wɔnawo le eɔe fiam be dukɔa dɛwo le xexeame mateɔu awɔ dɛ ta ɔɔdzinu siawo fe geɔe dzi o.
- Elebe dunyagblɔlawo na d̄ui kaba be yewoawɔ dɛ yewo fe n̄ugbedodoawo dzi be asitsatsa nyawo nakpɔ ngɔdede, woado wofo kpekpeɔɔn̄u nyawo dɛ n̄gɔ, aɔe fenyinyia dzi alebe woana mɔnukpɔkpɔ dukɔ siwo le ngɔdede fe m̄ɔ dzi la be woade ahedada dzi kpɔtɔ le wofo dukɔwo me.

Département de l'information de l'ONU
 Bureau S-1040, Nations Unies
 New York, NY 10017, USA
 Tél.: (1-212) 963-6877
 courriel: inquiries@un.org
 médias: mediainfo@un.org
www.un.org/french/millenniumgoals

Programme des Nations Unies pour le développement
 One United Nations Plaza
 New York, NY 10017, USA
 Tél.: (1-212) 906 5103
www.undp.org/french/mdg/mdghome-f.htm

Publié par le Programme des Nations Unies pour le développement
 et par le Département de l'information de l'ONU
 DPI/2321-septembre 2003-5M